

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

१४ एप्रिल - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची जयंती. आपण आज बाबासाहेबांच्या स्मृतीला नम्र अभिवादन करून आजच्या आव्हानांना पेलण्यासाठी त्यांच्या विचारांमध्ये वाट शोधूया. बाबासाहेब हे फक्त अनुसूचित जातीचे नेते नाहीत. या देशाच्या सर्व पीडित-शोषितांच्या मुक्तीसाठी जी जी लढाई गरजेची होती, ती प्रत्येक लढाई ते लढले. ते फक्त देशाच्या संविधानाचे शिल्पकार नव्हते तर देश कसा घडावा याचा दूरदृष्टीने विचार करणारे नेते होते. **राजकीय लोकशाही टिकवायची असेल तर सामाजिक आणि आर्थिक विषमता नष्ट केलीच पाहिजे** असं त्यांचं ठाम मत होतं.

बाबासाहेबांची सामाजिक क्रांती आणि आजचं वास्तव

चवदार तळ्याचा सत्याग्रह, मनुस्मृती दहन व काळाराम मंदिर सत्याग्रहाने 'आम्ही सुद्धा माणसं आहोत' ही घोषणा देत या कर्मठ संस्कृतीवर प्रहार केला होता. बाबासाहेबांनी संविधानामध्ये कायद्याने अस्पृश्यता नष्ट करून व अनुसूचित जाती-जमातींना राखीव जागा देऊन आपली प्रगतीची वाट मोकळी केली. पण ते तेवढ्यावर थांबले नाहीत. हिंदू स्त्रियांच्या उन्नतीसाठी बाबासाहेबांनी 'हिंदू कोड बिल' मांडलं आणि ते पारित करण्यासाठी जिद्दीने लढले. महिलांना संपत्तीचा अधिकार, वारसा हक्क, विधवा पुनर्विवाहाला मान्यता, आंतरजातीय लग्नाला कायदेशीर मान्यता अशा अनेक तरतूदी त्यात होत्या. वेद-मनुस्मृती-पुराणांच्या आधारावर उभ्या कर्मठ धर्मसत्तेसाठी आणि अहंकारी पितृसत्तेसाठी हा कायदा एक सुरंग होता. सनातन्यांनी-कट्टरवाद्यांनी तर त्याचा कडवा विरोध केलाच, पण संसदेतील नेते आणि कॅबिनेट मंत्री यांनीदेखील केला आणि ते पारित होऊ शकलं नाही. त्यावेळी कायदेमंत्रिपदाचा राजिनामा देताना बाबासाहेब म्हणाले: **"हिंदू समाजात जो वर्गभेद आणि स्त्री-पुरुष असमानता आहे, त्यांना धक्काही न लावता अर्थिक विकासाची धोरणं राबवणं म्हणजे आपल्या राज्यघटनेची खिल्ली उडवण्यासारखं आहे व शेणाच्या ढिगावर महाल बांधण्यासारखं आहे."**

आज आपल्या देशात विकास होतोय असं सांगितलं जातं, पण समाजातली विषमता तर तशीच आहे. जातीच्या नावावर भेदभाव, अन्याय, अत्याचार आणि महिलांवरील अत्याचार वाढत चालले आहेत. मग आजचा विकासही बाबासाहेबांनी सांगितल्याप्रमाणे 'शेणाच्या ढिगावरचा महाल' नाही का?

बाबासाहेबांची अर्थनीती आणि आजचं विकासाचं मॉडेल

बाबासाहेबांचं म्हणणं होतं: **"ब्राम्हणशाही आणि भांडवलशाही हे या देशातल्या कष्टकऱ्यांचे दोन प्रमुख शत्रू आहेत."** या दोन्ही शत्रूंशी आपल्याला एकत्र लढावं लागेल. म्हणून त्यांनी 'स्वतंत्र मजूर पक्ष' स्थापन केला. १९३७ साली होऊ घातलेला 'औद्योगिक तंट्या कायदा' कामगारांचे स्वतःच्या हक्कांसाठी लढण्याचे अधिकार हिसकावून घेणार होता, उदा. संप करणं. या कायद्याच्या विरोधात हजारो कामगारांच्या मोर्चांचे नेतृत्व बाबासाहेबांनी केले. शेतमजुरांची पिळवणूक करणाऱ्या 'खोती' प्रथेविरुद्ध एक जबरदस्त

आंदोलन पुकारलं, ज्यामध्ये हजारो शेतमजुरांनी भाग घेतला. स्वातंत्र्यानंतर बाबासाहेबांनी कायदा करून ती प्रथा संपवली. पुढे श्रममंत्री म्हणून, बाबासाहेबांनी कामगारांच्या बाजूने अनेक कायदे केले, ज्यांचा आजही आपण उपभोग घेतो.

बाबासाहेबांनी त्यांच्या **राज्य आणि अल्पसंख्यक** या पुस्तकात अर्थिक विषमता नष्ट करण्यासाठी कोणती धोरणं राबवली पाहिजेत याबद्दल मतं मांडली, उदा. शेतजमीन ही सरकारी मालकीची असावी आणि शेतमजुरांना ती सहकारी शेतीसाठी बहाल करावी, तसंच सर्व उद्योग धंदे, बँका, विमा कंपन्या हे सरकारी मालकीचे असावेत आणि सर्वांना रोजगाराची हमी असावी. पुढे घटना समितीमध्ये पहिल्याच भाषणात ते म्हणाले: **"ज्या सरकारला भविष्यकाळात भारतीय जनतेला सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय न्याय देण्याची इच्छा आहे, त्या सरकारने समाजवादी अर्थव्यवस्थेचा स्वीकार केल्याशिवाय ते सरकार जनतेला सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय न्याय देऊ शकेल असं मला वाटत नाही."** सरकारने जर घटनेतील मार्गदर्शक तत्वांना लागू केलं तर बाबासाहेबांच्या स्वप्नातली अर्थव्यवस्था वास्तवात उभी राहू शकते.

पण गेल्या २५-३० वर्षांमध्ये निवडून आलेल्या प्रत्येक सरकारचं धोरण बड्या कंपन्यांच्या नफेखोरीसाठीच चालू आहे. कंत्राटी कामगार पद्धतीला प्रोत्साहन दिले जात आहे. मोदी सरकार तर 'मेक इन इंडिया' या गोंडस नावाखाली बाबासाहेबांनी केलेले सर्व कामगार कायदे संपवण्याच्या मार्गावर आहे.

शाळा, दवाखाने, शेती, रोजगार हमी, महिला-बालक व अनुसूचित जाती-जमातींसाठीच्या कल्याणकारी योजना यांच्यावर होणारा सरकारी खर्च दर वर्षी कमी केला जात आहे. तर दुसरीकडे खाजगी शाळा, कॉलेज, दवाखाने यांना नफेखोरीसाठी मोकळं रान दिलं जात आहे. दर वर्षी उद्योगपतींना ५ लाख कोटी रुपयांपेक्षा जास्त करमाफी दिली जात आहे. यामुळे गरीब-श्रीमंताची दरी वाढत चालली आहे, देशाची अर्धी संपत्ती फक्त १% लोकांच्या हातात एकवटली आहे! बाबासाहेबांचे समतेचे स्वप्न आजही पूर्ण झालेले नाही.

लोकहो, बाबासाहेब हे काही अवतार घेऊन आले नव्हते, तर एका गरीब-शोषित कुटुंबातून आलेले, आपल्यातलेच एक माणूस होते. मानवमुक्तीची जबरदस्त आकांक्षा आणि त्यासाठी आयुष्यभर केलेली लढाई - यांमधून ते घडले. बाबासाहेबांचे स्वप्न पूर्ण करण्याची जबाबदारी आता आपली आहे. त्यासाठी आपल्याला रोजच्या जीवनाच्या रहाट-गाड्यातून थोडा वेळ काढावा लागेल व आजच्या समस्यांचा अभ्यास करून त्यांच्या मुळाशी जावं लागेल. इतरांनाही त्यांच्याबद्दल जागृत करावे लागेल. पण हे काम एकट्या-दुकट्याचे नाही, तर संघटित होऊन करण्याचे आहे. आम्ही त्यासाठीच प्रयत्न करतोय. तुम्हीही त्यात सामील व्हा!

लोकायत

सोशलिस्ट पार्टी (इंडिया)

संपर्क पत्ता: लोकायत, सिंडिकेट बँकेसमोर, लॉ कॉलेज रोड, नळस्टॉप जवळ, पुणे - ४११००४.

(ह्या पत्त्यावर दर रविवारी संध्याकाळी ५ ते ७:३० या वेळेत मीटिंग होते.)

अजित - 9423586330, अलका - 9422319129, अॅड. संतोष म्हस्के - 9822250065

www.lokayat.org.in

/lokayat.india

@lokayat

lokayat.india@gmail.com